

ปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

Success factors of indigo fabric farmers in Phanna Nikhom district, Sakon Nakhon province

วณัฐญา งอยพาลา¹, ชลาธร จูเจริญ^{1*}, ธานินทร์ คงศิลา¹ และ สุภาภรณ์ เลิศศิริ¹

Wanattaya Ngoiphala¹, Chalathon Choocharoen^{1*}, Tanin Kongsila¹ and Supaporn Lertsiri¹

¹ ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

¹ Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม การปฏิบัติในการเตรียมการผลิตผ้าคราม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร จากกลุ่มตัวอย่างผู้ผลิตผ้าครามจำนวน 115 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดสุ่มเป็นสัดส่วน และขั้นสุดท้ายใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานค่าไคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 52.82 ปี สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประสบการณ์ในการผลิตผ้าครามเฉลี่ย 9.48 ปี อาชีพหลักเป็นเกษตรกร มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1 คน และไม่มีแรงงานจ้างแรงงาน มีรายได้เฉลี่ย 55,504.34 บาท/ปี รายจ่ายเฉลี่ย 25,661.73 บาท/ปี ใช้เงินสะสมส่วนตัวในการผลิต ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล คือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนทางโทรทัศน์และวิทยุ การปฏิบัติในการเตรียมการผลิตผ้าครามพบว่า ด้านการยอมสละครุภัณฑ์มีการปฏิบัติมากที่สุด และด้านบำรุงรักษามีการปฏิบัติน้อยที่สุด ความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามพบว่า ด้านดำเนินงานกลุ่มมีมากที่สุด และด้านการเงินมีน้อยที่สุด การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประสบการณ์ รายได้ รายจ่าย สื่อบุคคล และสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($P < 0.01$ และ $P < 0.05$) ปัญหาที่ค้นพบคือ การเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางออนไลน์

คำสำคัญ: ความสำเร็จ; ผ้าคราม; อำเภอพรรณานิคม

ABSTRACT: This research objectives were to study basic personal factors, economic and social factors, the practice of preparing indigo fabric production and success factors of indigo fabric's farmers in Phanna Nikhom District, Sakon Nakhon. The sample group of this study was 115 indigo fabric producers by proportional stratified sampling and finalized the sample by applying the accidental sampling. Data were collected by using an interview schedule. Data analysis implied descriptive statistics such as descriptive and inferential statistics. Statistic to examine the hypothesis was chi-square. The results of the study shown that most of the indigo fabric producers were female at average age of 52.82 years old, graduated in primary school, average of experience in indigo fabric production was 9.48 years. The main occupation were farmers, had an average household worker of 1 person and no labor wage. They had an average income about 55,504.34 baht/year and an average expense about 25,661.73 baht/year. Farmers received information from individual media by agricultural extension officers, media exposure from television and radio. The success factors of indigo fabric producers found that group operation was high, and the financial aspect was low. Hypothesis testing found that experience, income, expenditures, media personnel, media, and practice in the

* Corresponding author: fagrchch@ku.ac.th

preparation of indigo production were related with success factors of indigo fabric's farmers in Phanna Nikhom District, Sakon Nakhon at the statistically level $P < 0.01$ and $P < 0.05$. The problem was found on receiving the online media exposure.

Keywords: success; indigo fabric; Phanna Nikhom district

บทนำ

ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการผลิตและการจำหน่ายสินค้าที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์ นอกจากการมีมูลค่าของสินค้าในการซื้อขายแล้วยังมีมูลค่าจากความพิเศษที่ประกอบกับทักษะความชำนาญ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าและกระบวนการที่เหมาะสม ถือเป็น การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า (Value Added) ดังเช่น ผ้าครามธรรมชาติของจังหวัดสกลนคร เป็นผ้าฝ้ายทอมือที่ผ่านกระบวนการย้อมสีครามธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่มีสีฟ้าอ่อนจนถึงสีน้ำเงินเข้ม มีลักษณะเป็นมันวาว ไม่ตกสี มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว อีกทั้งภูมิประเทศของจังหวัดสกลนครเหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของต้นคราม และอุณหภูมิเหมาะสมแก่การแช่ใบครามและหมักน้ำย้อม เกิดสีผสมของสีเหลืองอมเขียวได้น้ำครามมีคุณภาพ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2562) จังหวัดสกลนครมีพื้นที่ทำการเกษตรเกี่ยวกับคราม ประมาณ 600 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 480 กิโลกรัม/ไร่ และผลผลิตรวม 288 ตัน ครอบคลุมพื้นที่ในเขต 18 อำเภอ (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2561) การผลิตผ้าครามช่วยยกระดับความเป็นอยู่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้คนในชุมชน ซึ่งผ้าย้อมครามเป็นภูมิปัญญาที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับจังหวัด และเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ OTOP ซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดสกลนครที่ทำรายได้ถึง 342,331,013 บาท (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนคร, 2561) ให้กับจังหวัดนับเป็นรายได้อันดับต้นของประเภทผ้าทอมือ นอกจากนี้จังหวัดสกลนครยังเป็นแหล่งผลิตผ้าย้อมครามแหล่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้วยสมบัติอันโดดเด่นของผ้าย้อมคราม ซึ่งมีสีครามและเส้นใยฝ้ายที่ระบายอากาศ ทั้งนี้ยังมีการผลิตและขยายกำลังการผลิตเพิ่มมากขึ้น

อำเภอพรรณานิคม เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสกลนครที่มีการผลิตผ้าย้อมครามและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ อีกทั้งมีระบบนิเวศที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกต้นคราม และมีการผลิตผ้าย้อมครามในชีวิตประจำวัน ทั้งยังนำผ้าย้อมครามมาสร้างสรรค์และจำหน่ายให้เกิดรายได้ของกลุ่ม จนตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนได้ เกษตรกรยังคงสืบสานและสร้างสรรค์ภูมิปัญญาการทอผ้าย้อมครามไว้ การย้อมผ้า นับเป็นการผานองค์ความรู้อันเกิดจากภูมิปัญญาที่สั่งสมโดยมีบริบททางสังคม และวัฒนธรรมทำให้เกิดลักษณะจำเพาะทั้งวัตถุดิบ กระบวนการผลิต ลวดลาย เป็นต้น จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ว่าประกอบด้วยปัจจัยใดบ้าง เนื่องจากบางชุมชนยังประสบปัญหาในการผลิตผ้าครามที่ยังไม่ได้คุณภาพที่ตลาดต้องการ การถอดบทเรียนจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้เกษตรกรในชุมชนอื่นสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถดำเนินการต่อไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน อีกทั้งนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับหัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้านให้เป็นกิจกรรมในเชิงพาณิชย์ เพิ่มมูลค่าและเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในชุมชนอื่น ๆ

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2563 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผ้าครามใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร จำนวนประชากรทั้งหมด 160 ราย จากกลุ่มผู้ผลิตผ้าครามที่ประสบความสำเร็จในการผลิตและมีความสำเร็จในแต่ละด้านที่ต่างกัน 4 กลุ่มคือ วิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมครามบ้านโนนเรือ, วิสาหกิจชุมชนนาขามพอเพียง, วิสาหกิจชุมชนครองวิถีและวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านดอนกอย โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณของ Krejcie and Morgan (1970) การสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 115 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดสุ่มเป็นสัดส่วน (Proportional stratified sampling) โดยแต่ละกลุ่มมีสัดส่วนดังนี้ วิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมครามบ้านโนนเรือ 34 ราย, วิสาหกิจชุมชนนาขามพอเพียง 31 ราย, วิสาหกิจชุมชนครองวิถี 25 ราย

และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านดอนกอย 25 ราย และใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างครบจำนวนตามที่กำหนดไว้ เครื่องมือสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview schedule) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล 2) ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม และ 3) ปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าคราม มีการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ของเครื่องมือและปรับปรุงแก้ไข โดยนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Tryout) จำนวน 30 ราย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's alpha coefficient ของตัวแปรความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าคราม ได้ค่าเท่ากับ 0.891 จากนั้นนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การแปลความหมายในส่วนของข้อมูลเกี่ยวกับด้านความสำเร็จของเกษตรกรในการผลิตคราม กำหนดการวัดแบบอันตรภาคชั้น (interval scale) (สุรินทร์, 2556) โดยวัดจากความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าคราม มีตัวชี้วัด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการผลิต, ด้านการเงิน, ด้านการดำเนินงาน, ด้านการดำเนินงานกลุ่ม, ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านทัศนคติในวิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยได้วัดความสำเร็จจากคะแนนการปฏิบัติของเกษตรกร เป็น 3 ระดับโดยให้คะแนน ดังนี้

เกณฑ์คะแนน

มาก	มีค่าคะแนน	3	คะแนน
ปานกลาง	มีค่าคะแนน	2	คะแนน
น้อย	มีค่าคะแนน	1	คะแนน

เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติแบ่งออกเป็น 3 ระดับ

ช่วงคะแนนระหว่าง	2.33 - 3.00	มีระดับความสำเร็จมาก
ช่วงคะแนนระหว่าง	1.67 - 2.32	มีระดับความสำเร็จปานกลาง
ช่วงคะแนนระหว่าง	1.00 - 1.66	มีระดับความสำเร็จน้อย

วิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) จากการทดสอบสมมติฐานโดยมีตัวแปรต้นคือ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ตัวแปรตามคือความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ประกอบไปด้วย กระบวนการผลิต, การเงิน, การดำเนินงาน, การดำเนินงานกลุ่ม, ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทัศนคติในวิชาชีพ โดยใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01

ผลการศึกษาและวิจารณ์ผล

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ผลิตครามทั้ง 4 กลุ่มส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรและทำผ้าทอย้อมครามเป็นอาชีพเสริม มีวิถีชีวิตและการสืบทอดวัฒนธรรมด้านการทอผ้ามาอย่างยาวนาน ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนขึ้นไป ด้านข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 94.8 เพราะการผลิตผ้าครามเป็นงานที่ใช้ความประณีตเกษตรกรส่วนใหญ่จึงมักเป็นเพศหญิง สอดคล้องกับ ดวงฤทัย (2552) เรื่องกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ พบว่าการทอผ้าไหมมัดหมี่สีธรรมชาติเป็นงานประณีต ละเอียดอ่อน ผู้ทอผ้าไหมต้องมีความใจเย็น และมีสมาธิ ผ้าที่ทอจึงจะมีความสวยงาม ส่วนใหญ่แล้วผู้ทอผ้าไหมจะเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 52.82 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประสบการณ์ในการผลิตผ้าครามเฉลี่ย 9.48 ปี มีอาชีพหลักเกษตรกรและมีอาชีพรองคือการผลิตผ้าคราม ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกรควบคู่ไปกับการผลิตผ้าคราม ด้านข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจพบว่า เกษตรกรมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 44.3 และไม่มีกรจ้างแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 73.9 16 มีรายได้รวมจากการทอผ้าครามเฉลี่ย 55,504.34 บาท/ปี รายจ่ายรวมการทอผ้าครามเฉลี่ย 25,661.73 บาท/ปี พบว่า ด้านการเงินเป็นการได้รับผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับ

ผลงาน เมื่อเทียบกับความรู้ความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน โดยคำตอบอยู่ในระดับที่พึงพอใจเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ Liangtie and Fuhui (2016) และเกษตรกรมีการร่วมกันซื้อปัจจัยการผลิตภายในกลุ่ม เน้นใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่น และเพื่อลดต้นทุน อีกทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินสะสมส่วนตัวเป็นทุนในการผลิตผ้าคราม คิดเป็นร้อยละ 91.3 ด้านข้อมูลพื้นฐานทางสังคมพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 56.5 ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนโดยสื่อที่รับข้อมูลข่าวสารมากที่สุดคือ วิทยุและโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 50.4 ข้อมูลข่าวสารจากสื่อออนไลน์พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับสื่อทางออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 61.7 เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้ใช้สื่อออนไลน์ในวัตถุประสงค์ทางการเกษตร แต่ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสาร แต่จะเปิดรับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล รองลงมาคือการเปิดรับสื่อออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ (Line) คิดเป็นร้อยละ 29.6 สอดคล้องกับ จุฑามาศและพัชราวดี (2563) เรื่องการตัดสินใจปลูกยางพาราของเกษตรกรในตำบลคลองไทร อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เกษตรกรมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านแอปพลิเคชัน Line คิดเป็นร้อยละ 12.4 ซึ่งแม้ว่าเกษตรกรบางรายจะไม่ได้รับข่าวสาร แต่เกษตรกรมีแนวโน้มในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น รวมถึงการสร้างเครือข่ายและเป็นช่องทางในการสื่อสาร

ความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรหมานิคม จังหวัดสกลนคร

ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้งหมด 6 ด้านพบว่า ด้านดำเนินงานกลุ่มมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.89) เช่น สมาชิกกลุ่มให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ร่วมคิด ทำ ตัดสินใจ ประเมินผล และรับผลประโยชน์ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ รองลงมาคือ ด้านการดำเนินงานรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย = 2.61) เช่น การผลิตครามเป็นที่ต้องการของตลาด มีความชำนาญในการประกอบอาชีพการผลิตคราม และมีมาตรฐานที่กำหนดภายในชุมชน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (ค่าเฉลี่ย = 2.53) เช่น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของเกษตรกร ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรในการทำธุรกิจที่โปร่งใส และเผยแพร่ความรู้ในเรื่องผ้าครามกับผู้ที่สนใจ ด้านทัศนคติในวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย = 2.47) เช่น เกษตรกรมีความภาคภูมิใจในอาชีพ เป็นอาชีพที่สอดคล้องและเหมาะสมกับชุมชน และต้องการให้มีการสืบสานอาชีพให้ดำเนินต่อไป ด้านกระบวนการผลิต (ค่าเฉลี่ย = 2.45) เช่น เทคนิคในการย้อมสีผ้า การเก็บเกี่ยวคราม และพันธุ์ของครามที่ใช้ปลูก และด้านการเงินมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.22) เช่น เน้นใช้ปัจจัยการผลิตเองภายในครัวเรือน/ชุมชน สร้างเศรษฐกิจในชุมชนให้ดีขึ้น และมีรายได้ที่แน่นอน เนื่องจากเกษตรกรทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ ทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม โดยมีผู้นำกลุ่มที่มีทักษะ ความชำนาญ และประสบการณ์ อีกทั้งกลุ่มยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน สอดคล้องกับ สุทธิศา และคณะ (2558) เรื่องกระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนผ้าย้อมคราม พบว่า ปัจจัยความสำเร็จคือประธานกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน ผลักดันและจัดการให้กลุ่มธุรกิจชุมชนสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของประธานกลุ่มกับเครือข่าย โดยความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อใช้เป็นช่องทางในการกระจายผลิตภัณฑ์ **Table 1**

Table 1 The success of indigo fabric producers

Farmer's success of the indigo production	\bar{x}	S.D.	Level of success
1. Production process	2.45	0.42	High
2. Finance	2.22	0.43	Moderate
3. Individual operation	2.61	0.29	High
4. Group operation	2.89	0.18	High
5. Interpersonal relationship	2.53	0.25	High
6. Professional attitude	2.47	0.19	High
Total	2.53	0.18	High

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจกับปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิต

จากการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม (ตัวแปรต้น) มีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร โดยมีตัวแปรตาม 6 ตัว คือด้านกระบวนการผลิต, ด้านการเงิน, ด้านการดำเนินงาน, ด้านการดำเนินงานกลุ่ม, ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านทัศนคติในวิชาชีพ จากการนำตัวแปรต้นทั้ง 12 ตัว มาวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ พบว่า มีตัวแปรต้น 5 ตัวที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, 0.01 ได้แก่ ประสบการณ์ รายได้ รายจ่าย สื่อบุคคล และสื่อมวลชน โดยตัวแปรดังกล่าวมีผลเชิงบวก **Table 2**

Table 2 The Relationship between basic personal factors economic and social with the success of indigo fabric producers in Phanna Nikhom District Sakon Nakhon Province

Factors	χ^2	P-value
Personal factors		
1. Gender	1.758 ^{ns}	0.185
2. Age	0.923 ^{ns}	0.630
3. Education level	0.443 ^{ns}	0.801
4. Experience	6.278*	0.043
5. Career	0.009 ^{ns}	0.923
Economic factors		
6. Number of labors in household	4.636 ^{ns}	0.098
7. Number of labors in agriculture	0.614 ^{ns}	0.433
8. Income	13.429**	0.001
9. Expense	9.819**	0.007
10. Source of investment finances funds	0.117 ^{ns}	0.943
Community factors		
11. Personal media	11.352**	0.003
12. Mass media	26.016**	0.000

ns = non-significant level at 0.05, * = significant level at 0.05, ** = significant level at 0.01

ผลศึกษาพบว่า ประสพการณ์ รายได้ รายจ่าย สื่อบุคคล และสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเกษตรกรมีความชำนาญเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตผ้าทุกขั้นตอน มีทักษะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกและบุคคลอื่นได้ อีกทั้งเกษตรกรต้องยึดถึงมาตรฐานของกลุ่มในการผลิตผ้าคราม ซึ่งสอดคล้องกับ มัทนา (2552) เรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า สมาชิกที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการทอผ้ามากและยาวนาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มในการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการทอผ้า รายได้ของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามมีความสัมพันธ์กับปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในครัวเรือน สอดคล้องกับ พรหมพันธุ์ (2543) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ถ้ารายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้าน ทำให้กลุ่มมีรายได้มาแบ่งผลกำไรให้สมาชิกมีขวัญและกำลังใจในการดำเนินธุรกิจแบบต่อเนื่อง รายจ่ายเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามมีความสัมพันธ์กับปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเพราะกระบวนการผลิตของเกษตรกรเป็นการร่วมกันซื้อของร่วมกันภายในกลุ่ม และเน้นใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุน หรือหากเกษตรกรทำนาโดยขาดเหลือวัตถุดิบกลุ่มยังให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับ สันนันทน์ (2556) เรื่องศักยภาพการจัดการที่มีผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เกษตรกรชาวนาต้องบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในการทำนาแต่ละรอบเพื่อให้เกิดสภาพคล่อง โดยการพยายามลดต้นทุนในการทำนา การเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อบุคคลความของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามมีความสัมพันธ์กับปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่ให้ข้อมูลกับเกษตรกร เช่น เจ้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้นำชุมชน บุคคลภายในครอบครัว หรือเพื่อนบ้าน เป็นผู้ทำหน้าที่ส่งสารในการให้ข้อมูลมีความใกล้ชิดสนิทสนม สอดคล้องกับ จิตราพรรณ (2557) เรื่องอิทธิพลของสื่อต่อการรับรู้และความต้องการข่าวสารเทคโนโลยีการเกษตรอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา พบว่าสื่อบุคคลเพราะเป็นสื่อที่ทันเวลา ประหยัด กระตุ้นให้เกิดความน่าเชื่อถือเมื่อเกิดปัญหาสามารถสอบถามแล้วนำข้อมูลมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที การเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางสื่อมวลชนของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามมีความสัมพันธ์กับปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเพราะเป็นสื่อที่เกษตรกรเข้าถึงง่าย ทั้งข่าวและรายการให้เกษตรกรได้เลือกรับชมที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับ พรพิมล (2533) เรื่องความคิดเห็นของเกษตรกรผู้นำต่อการได้รับความรู้ทางการเกษตรจากสื่อมวลชน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความเชื่อถือว่าเป็นแหล่งที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง เพราะสามารถให้เสียงและภาพพร้อม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าคราม ในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พบว่า ความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าคราม เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการเงิน ที่อยู่ในระดับปานกลาง ทำให้ทราบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการกู้เงินแต่จะใช้เงินสะสมของตนเองในการประกอบอาชีพ อีกทั้งสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกภายในกลุ่มมีการระดมหุ้นเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือเกษตรกรที่มีความจำเป็น โดยมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ และเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มอย่างแท้จริง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จ พบว่า มีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผ้าคราม คือ ประสพการณ์ รายได้ รายจ่าย การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน ดังนั้นปัจจัยดังกล่าวสามารถนำไปเป็นตัวอย่างและแนวทางให้เกษตรกรผู้ผลิตผ้าครามกลุ่มอื่นนำไปพัฒนารูปแบบการผลิตและจัดจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัญหาที่พบของเกษตรกรส่วนใหญ่คือการเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางออนไลน์ ข้อเสนอแนะคือ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางออนไลน์มากยิ่งขึ้น โดยควรมีการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อพัฒนาเกษตรกร รวมทั้งยังช่วยสร้างเครือข่ายที่สามารถสื่อสารสองทางได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกษตรกรติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ เพื่อนเกษตรกร เพื่อช่วยกันพัฒนาการผลิตผ้าครามของเกษตรกรภายในท้องถิ่นเป็นอย่างดีมีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพย์ทางปัญญา. 2562. สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI Thailand). สำนักพิมพ์ บริษัท ออนบ้า จำกัด, กรุงเทพฯ.
- จิตรภาพรณ ทันท่วง. 2557. อิทธิพลของสื่อต่อการรับรู้และความต้องการข่าวสารเทคโนโลยีการเกษตรอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- จุฑามาศ คมประมูล และพัชราวดี ศรีบุญเรือง. 2563. การตัดสินใจปลูกยางพาราของเกษตรกรในตำบลคลองไทร อำเภอท่าม่วง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า. 38 (2): 226-234.
- ดวงฤทัย อรรคแสง และวิภาวี กฤษณะภุติ. 2552. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ. วารสารวิจัย มข ฉบับบัณฑิตศึกษา. 9 (4): 135-147.
- พรพิมล ปิยะพันธุ์. 2533. ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้นำต่อการได้รับความรู้ทางการเกษตรจากสื่อมวลชน อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่. สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้. เชียงใหม่.
- พรหมพันธุ์ เชษฐอง. 2543. “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- มีชนา ไชยจิตต์. 2552. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก. การค้นคว้าแบบอิสระ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต เกษตรศาสตร์ สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- ฤทัยรัตน์ แพนทอง. 2551. การเพิ่มผลผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มทอผ้าบ้านแม่แรง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- สนันท์ ศิริเลิศสกุล. 2556. ศักยภาพการจัดการที่มีผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- สำนักงานจังหวัดสกลนคร. 2561. บรรยายสรุปจังหวัดสกลนคร. แหล่งข้อมูล: <https://district.cdd.go.th/phannanikhom/wp-content/uploads/sites/666/2017/04/sakon1.pdf>. ค้นเมื่อ 27 มกราคม 2564.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนคร. 2561. แผนพัฒนาการเกษตรจังหวัดสกลนคร ปี 2563-2564 สำนักงานเกษตรจังหวัดสกลนคร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2562. แหล่งข้อมูล: <http://www.sakonnakhon.doae.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2020/02/แผนพัฒนาการเกษตรจังหวัดสกลนคร-ปี-2563-64.pdf>. ค้นเมื่อ 27 มกราคม 2564.
- สุทิตา ซองเหล็กนอก, สมาน ลอยฟ้า และชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ. 2558. กระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนผ้าฝ้ายอมคราม. วารสารวิจัย มข ฉบับบัณฑิตศึกษา. 15 (3): 1-13.
- สุรินทร์ นียมางกูร. 2556. การวิเคราะห์ข้อมูลตัวอย่างความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันของเกษตรกรในชนบทแห่งหนึ่ง. กรุงเทพฯ: ฐานบัณฑิต.
- Krejcie, R.V., and D.W. Morgan. 1970. “Determining Sample Size for Research Activities”. Educational and Psychological Measurement. 30(3): 607-610.
- Liangtie, D., and S. Fuhui. 2016. Subjective Career Success: A Literature Review and Prospect. Journal of Human Resource and Sustainability Studies. 4: 238-242.